

Dem. I. Dobrescu primar al Bucureștilor

La 5 februarie 1929 își începe activitatea de conducător al administrației comunale — în calitate de președinte al Comisiei interimare și apoi primar general al Municipiului București — Dem. I. Dobrescu.

La o vîrstă ce încheiase aproape 6 decenii de viață, timp în care s-a afirmat ca o personalitate de seamă, cu vederi înaintate, prezent în frontul luptei pentru democrație și echitate socială, Dem. Dobrescu începe o activitate oarecum nouă, deosebită, care avea să înscrie în analele Primăriei Bucureștilor una din paginile ei luminoase.

Ceea ce ulmește pe cei care cercetează viața și activitatea lui Dem. I. Dobrescu — și cei care au avut ocazia să lucreze cu el, care au colaborat și l-au cunoscut subliniază acest fapt — este nu numai viziunea clară asupra dezvoltării orașului, încrederea lui nestrămutată în transformarea Capitalei într-o mare metropolă ci și puterea sa de muncă, elanul, vitalitatea și spiritul novator.

De cînd a fost investit cu prerogativele funcției de primar — pe care a înțeles-o și apreciat-o ca atare — viața lui a căpătat un alt sens — omul Dobrescu identificîndu-se cu primarul Dobrescu, care și-a consacrat întreaga putere de muncă și pricepere pentru propășirea orașului și binele locuitorilor săi.

Vorbea cu atît patos de orașul în care a trăit — avea o așa de mare încredere în viitorul său — încît mulți, și în special cei care nu intuiau sensul și dinamismul epocii — l-au etichetat pe nedrept — ca vizionar, „logodnicul aiurelii”. Că a fost de multe ori, în iureșul activității urbanistice botezat „nebur” de către unii contemporani, nu s-a sfiit. A „prîns porecla din zbor” agățînd-o ca pe o avangardă în fruntea programului său de muncă, trăgînd brazdă adîncă și sănătoasă pe ogorul înfrumusețării Bucureștilor¹.

Dem. I. Dobrescu, descendent dintr-o familie de transilvăneni cu tradiții revoluționare — s-a născut în 1871 în comuna Merlari — Jilava. În legătură cu data nașterii există controverse. Astfel în unele publicații (vezi Analele Institutului de istorie a partidului, 1/1966, f. 36) data nașterii este 1869. În livretul militar aflat în posesia familiei anul nașterii este 1870. Noi ne-am oprit asupra anului 1871 deoarece acest an îl

¹ Gazeta Municipală, an. VII, 1908, nr. 326 din 12 iunie.

întîlnim într-o notă-manuscris a lui Dem. I. Dobrescu — aflată în colecțiile Muzeului de istorie a municipiului București.

El a cunoscut, din fragedă copilărie, viața grea a periferiilor bucureștene, slaba dotare edilitară a fostelor mahalale. Într-o cuvîntare din noiembrie 1934 spunea : „eu mi-am petrecut copilăria pe calea Văcărești, ale cărei smîrcuri desigur că le-am cunoscut... Atunci cînd ieșeam din mahală mă opream la cheul Dîmboviței ca să-mi spăl ghetetele”².

Pentru corectitudinea și sinceritatea de care da dovadă, pentru spiritul de dreptate și egalitate de care era animat, în copilărie a fost poreclit de tovarășii de joacă „Mituș Adevăruș”.

Cursurile liceului le-a urmat la „Matei Basarab”, după absolvirea cărora se înscrie la Facultatea de drept din București, remarcîndu-se ca un student sriguincios. După absolvirea facultății pleacă în Franța pentru specializare. În 1894 susține lucrarea *L'evolution de L'Idée de Droit* care îi conferă titlul de doctor în drept.

Întors în țară funcționează o perioadă ca judecător la tribunalul din Iași și apoi procuror la tribunalul Ilfov³.

Corectitudinea și probitatea sa profesională au determinat alegerea, după primul război mondial, ca decan al Baroului Capitalei și apoi președinte al Uniunii avocaților, militînd pentru democratizarea acestei instituții.

Pe plan politic Dem. Dobrescu s-a manifestat ca un democrat-burghez care a militat pentru revendicări general-democratice. Contradicțiile din viața lui — oscilațiile și imposibilitatea de a se integra în disciplina Partidului național-tărănesc din care făcea parte, evidențiază un spirit mereu nemulțumit. Deși ales senator și deputat pe listele guvernului burghezo-moșieresc el se afirmă ca un luptător și un sprijinitor de frunte al libertăților cetățenești concepute bineînțeles în limitele democratismului burghez⁴.

Gînditor cu vederi înaintate puse în slujba progresului, remarcabil militant antifascist, autor a numeroase studii de drept și pamflete împotriva închinătății sociale, Dem. I. Dobrescu, cu toate oscilațiile și contradicțiile ce i-au punctat activitatea — s-a apropiat de lupta clasei muncitoare — afirmîndu-se ca un colaborator și prieten al comuniștilor⁵. A apărut cu o deosebită vervă, curaj și convingere pe comuniști și alți militanți revoluționari în procesele intentate de regimul burghezo-moșieresc. Nu numai că a spărat pe socialiști și comuniști în procesul grevei generale și în procesul din Dealul Spirei în fața instanțelor, dar și-a susținut public, în presă, argumentele. Unul din articolele sale în care protesta „Din nou în contra inchiziției militare din procesul comuniștilor” se intitula semnificativ : „Avocat, sfințitor al legilor și procuror al umanității acuz”⁶...

² Viața comună, I, 1933, nr. 6 din 11 noiembrie.

³ Al. Mihăileanu, Dem. I. Dobrescu — democrat antifascist — 1869—1948 — în *Analele Institutului de istorie a partidului*, I, 1966, p. 136.

⁴ Dem. I. Dobrescu, *Patra asl de decanat, Panegirice, decisiuni, discursuri și articole*, București, 1923, p. 267.

⁵ Al. Mihăileanu, *op. cit.*, p. 135.

⁶ Dem. I. Dobrescu, *op. cit.*, p. 279.

Activitatea dusă în cadrul Ligii Muncii, unde a fost vicepreședinte, precum și rolul jucat în inițierea, organizarea și conducerea comitetelor cetățenești completează prodigioasa activitate a lui Dobrescu pusă în slujba democrației⁷.

Dar, adevărata măsură a valorii sale, prin care s-a impus în primul rînd în fața contemporanilor și a posterității, a rezultat din activitatea de edil și primar al Bucureștilor.

Problemele administrative ale Bucureștilor îi erau familiare deoarece el a făcut parte, înainte de 1929, din Consiliul Comunal al Sectorului III — Albastru — în urma alegerilor comunale din 1926 îndeplinind chiar funcția de primar al acestui sector⁸.

Să vedem în ce împrejurări a fost numit Dem. I. Dobrescu în fruntea administrației Bucureștilor.

În noiembrie 1928 a venit la cirna țării un guvern național-țărănesc în frunte cu I. Maniu. Se părea că la primărie nu vor fi dizolvate consiliile existente, mai ales că în aparență exista o anumită armonie între reprezentanții partidelor ce compuneau consiliul comunal⁹. Dar echilibrul s-a spart și a început lupta pentru ocuparea locurilor în Consiliul comunal al municipiului și consiliile de sectoare. Deși reprezentanții celorlalte partide erau pentru colaborare, ei nu s-au înțeles asupra persoanei primarului general vizati fiind Dem. Dobrescu și Dr. Gheorghian. Frământările au durat aproape două luni. În aceste condiții dizolvarea consiliilor comunale devenise iminentă și ea se produce la 5 februarie. În decretul regal publicat în Monitorul Oficial se arată că „pînă la alegerea și instalarea noului Consiliu al Sectorului I și constituirea Consiliului general, interesele generale ale Municipiului București și ale comunelor subordonate, precum și cele locale ale Sectorului I se vor administra de o comisiune interimară compusă din D-nii Dem. Dobrescu, deputat — președinte¹⁰...¹⁰.

Desigur că numirea lui Dobrescu nu a fost ușoară deoarece regența — care cunoaște sentimentele sale antidinastice — s-a opus vreme îndelungată, iar în cadrul partidului și în rîndul consilierilor național-țărăniști nu era unitate de vederi, unii susținînd candidatura lui Gheorghian. În cele din urmă a învins acela care avea merite incontestabile și care se bucura de un sprijin mai mare din partea maselor chiar dacă opoziția îl prezenta ca „odios și totalmente incapabil”¹¹ iar Costinescu, fostul primar, nu avea nici el încredere în posibilitățile lui Dem. Dobrescu. „În meseria D-sale de avocat — spunea Costinescu — poate să fie chiar foarte capabil, dar în chestiuni de gospodărie trebuie o altă mentalitate decît aceea pe care o are Dem. Dobrescu. Pot să mă înșel, dar aceasta e părerea mea”¹². Rezultatele obținute de Dobrescu în fruntea primăriei sînt grăitoare în a dovedi că nu numai Costinescu,

⁷ Gh. Ioniță, *Activitatea desfășurată de comitetele cetățenești pentru renașterea general-democratică, 1916—1937*, în *Analele Institutului de istorie a partidului* 2/1964, t. 88.

⁸ *Actualitatea*, XIV, 1928, 3, martie; *Neamul Românesc* din 13 februarie 1928.

⁹ *Dimineața*, XXV, 1928, nr. 7881 din 31 ianuarie.

¹⁰ *Monitorul Oficial* din 5 februarie 1929.

¹¹ *Ordinea*, II, 1929, nr. 38 din 27 ianuarie.

¹² *Ordinea*, II, 1929, nr. 42 din 1 februarie.

dar toți acela care dintr-un interes sau altul, voit sau nu, și-au manifestat neîncrederea în posibilitățile lui Dem. Dobrescu ca primar, s-au înșelat.

Instalarea noului președinte al Comisiei interimare s-a făcut în ziua de 5 februarie 1929, ceremonia și depunerea jurământului avind loc în Palatul Suțu (azi Muzeul de istorie a municipiului București), care atunci era sediul Consiliului Comunal al primăriei Capitalei.

Cu prilejul instalării, Dem. Dobrescu a expus, în linii mari, programul său din care rețin atenția următoarele: De la început declară că va menține continuitatea cu binele și va înlătura răul. Va fi agircit cu ceea ce este lux, larg cu ceea ce este necesar și risipitor în cheltuielile indispensabile.

O idee deosebit de interesantă expusă cu acel prilej era aceasta: „Primăria trebuie să aibă, nu numai un caracter administrativ ci și social”¹³. Se angaja să dezvolte asistența prin muncă și să ridice mahalalele pentru ca Municipiul să nu pară un oraș mic așezat într-un sat mare. „Am lucrat 50 de ani pentru centru — spunea el — trebuie să lucrăm 5 ani pentru periferie”¹⁴. Culturalizarea maselor era și ea avută în vedere prin înființarea de atenee, săli de lectură etc. „Vrem să facem pe bucureștean — spunea în încheiere Dem. Dobrescu — să-și iubească Bucureștiul”¹⁵.

Începuturile activității primariale ale lui Dem. Dobrescu nu au fost scutite de greutăți. Trebuiau învinse nu numai inerția, șablonismul și birocrația cuibărite la primărie ci și lipsa de experiență și încredere în programul și activitatea sa. Însuși Dem. I. Dobrescu nu renunțase la multe din reminiscentele unei agitații îndelungate ca și la urmele deprinderilor sale politice. Referindu-se la aceste greutăți fostul primar afirma, mai târziu, că era nevoie nu numai de pricepere, trebuia și eroism pentru a înfrunta rutina și defetismul¹⁶.

El a intuit, cu o largă clarviziune, rolul nefast al politicianismului, al transformării Primăriei dintr-o instituție pentru administrarea și dezvoltarea orașului într-un for de disputare a rivalităților politice, subordonarea unor activități clubului politic din care respectivul primar și consilieri făceau parte. Astfel politicianismul reprezenta cel mai mare obstacol în calea dezvoltării Bucureștilor prin aceea că „Interesele orașului sînt confundate cînd cu interesele unui club, cînd cu ale altuia. Alinierea, sistematizarea, estetica, finanțele fiind rezolvate după interesele fiecărui club și al fiecărui partizan în parte”¹⁷.

Înainte de a prezenta cele mai importante realizări ale primariatului său considerăm necesar a expune succint, firește, câteva din ideile sale urbanistice care reprezintă adevărate jaloane ale viziunii sale asupra dezvoltării Bucureștilor.

El aprecia foarte mult cunoașterea și respectarea specificului urban al Bucureștilor. În concepția lui numai urbanistul care știe să fixeze

¹³ *Dimineața*, din 7 februarie 1929.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Dem. I. Dobrescu, *Ce am făcut la primărie. Ce au făcut ei. Ce voi face la primărie*, București, 1937.

¹⁷ Dem. I. Dobrescu, *Vizorul Bucureștilor*, p. 56.

și să lucreze după specificul bucureștean și național, poate să lucreze util. Numai el, urbanistul clar văzător, poate să dea orașului o personalitate urbanistică și țării un simbol reprezentativ¹⁸.

Combate cu vehemență pe acei falși urbanişti care cred că un oraș este o pastă din care poți să faci orice și-ar trece prin cap. Asemenea urbanişti elimină din concepțiile lor dezideratul că un oraș este un organism viu care are personalitate și o fizionomie proprie determinate de natura economică și socială a orașului, de trecutul său¹⁹.

Astfel el a înțeles că nu poți conduce un oraș dacă nu ai studiat mai întâi nevoile și natura orașului și în al doilea rând chestiunile de edilitate, urbanism și de sociologie ale timpului, pentru ca din ele să poți aplica orașului ceea ce corespunde naturii sale fizice, sociale și estetice. Estetica ocupă un loc important în viziunea sa asupra Bucureștilor. „Un oraș — spune el — trebuie să fie un muzeu permanent de estetică”²⁰. Activitatea sa ca primar îmbracă aspecte complexe, multilaterale care firește nu pot fi integral cuprinse într-un studiu de proporția acestuia, ci doar schițate.

Prin inițiativele și acțiunile întreprinse, prin energia și pasiunea puse în slujba înfloririi Capitalei, el a făcut dovada unor reale calități impunându-se ca un bun gospodar, est et animator al transformării Capitalei. Este adevărat că unele din metodele lui de lucru surprindesau pe cei deprinși cu ritmul tradițional al transformării Bucureștilor. Îndrăzneala cu care ataca problemele urbanistice, rapiditatea cu care le soluționa și spiritul democratic în care își aplica sugestiile găsite, au declanșat ostilități, mai ales în rindul acelor care nu acceptau spiritul popular în care erau făcute aceste lucrări.

Maniera sa de lucru, dar mai ales realizările sale, nu conveneau adversarilor politici care vedeau, plini de îngrijorare, cum îi crește popularitatea. De aceea este ușor de înțeles că au fost încercate toate căile pentru a-l scoate din sfera unei activități fecunde.

Au existat în viața lui ca primar momente deosebit de dificile pe care le-a trăit, unul din acestea fiind cel petrecut la începutul lunii iulie 1931 fiind în urma conflictului dintre el și Ministerul de Interne, a fost suspendat. Actul respectiv a determinat o puternică reacție din partea opiniei publice, fapt ce a impus guvernului să revină asupra hotărârii. Telegramele primite, telefoanele adresate, ampla manifestație de simpatie au dovedit popularitatea de care se bucura, reincadrarea lui fiind primită cu satisfacție. Numeroase sînt personalitățile și organizațiile politice, sau de altă natură, care și-au exprimat satisfacția pentru anularea hotărârii de suspendare. Redăm doar cîteva din telegramele ce i-au fost adresate cu acest prilej. Astfel în telegrama Uniunii cofetarilor se spune: „Împărtășim cu sinceră bucurie revenirea marelui nostru primar care a modernizat Capitala... să trăiască ani mulți și fericiți ca să desăvîrșească marea operă începută spre binele țării și al cetățe-

¹⁸ *Semnalul*, din 16 martie 1931.

¹⁹ *Gazeta Municipală*, VII, 1938, 332 din 24 iulie.

²⁰ *Semnalul*, din 16 martie 1931.

nilor săi”²¹. Trebuie remarcat faptul că multe din telegramele primite sînt expediate de personalități, sau simpli admiratori, care nu se aflau în țară. Astfel sînt expediate telegrame de la Karlovivary, Viena, din Franța. Este interesantă telegrama expediată de la Karlovivary de Iosif Cornea la 6.VII.1931. „Nu vă cunosc personal, nici măcar din vedere, nu fac politică dar fiind un admirator al celor realizate pentru Capitala noastră, aflînd aici de repararea nedreptății și recunoașterea implicit a frumoasei și rodnicei activități mă bucur și vă felicit din toată inima”²². O telegramă de felicitare „pentru reinstalare” primește și din partea lui C. C. Nottara²³. Suspendarea l-a afectat destul de mult — dar el nu s-a împăcat cu acest gînd, a luptat pentru înlăturarea actului de nedreptate ce i se făcuse. Îngrijorarea rezultă dintr-o scrisoare a lui D. G. Danielopolu în care, după descrierea unei vizite făcute în timpul suspendării spune : „M-ai întrebat și ți se udase ochii de lacrimi : nu așa că am o operă începută pe care o recunoști ca opera mea în București care e păcat că se lasă să se prăpădească din cauza politiceanismului ?”²⁴. Dar, așa cum spuneam, s-a revenit asupra hotărîrii și Dem. Dobrescu a putut să-și continue opera de înfrumusețare și modernizare a Capitalei căreia i-a imprimat pecetea personalității sale de mare gospodar concretizată în inițiativă creatoare, riscul biruitor, concepție înasuflețitoare.

Astfel Dobrescu a putut să-și continue activitatea ca primar încă 2 ani și jumătate perioada în care a fost sărbătorit, februarie 1933, pentru împlinirea a 4 ani de primariat, printr-un banchet organizat la Cercul militar.

Despre realizările primariatului lui Dem. Dobrescu s-a scris mult — în special în anii respectivi, dar și în anii cînd el nu mai era primar. Aprecierile sînt de multe ori contradictorii de aceea cercetătorul trebuie să privească cu discernămint pentru a putea desprinde o apreciere bazată pe obiectivitate și realism față de alta ai cărui mobil este subiectivismul sau reaua credință. Aceeași atenție trebuie acordată și propriilor aprecieri care nu sînt scutite de subiectivism, exagerări și interpretări dictate de o anumită conjunctură. Pentru cercetătorul de azi, care privește din perspectiva anilor și care poate constata cu ușurință în ce măsură realizările respective au supraviețuit, au fost sau nu confirmate de dezvoltarea ulterioară a orașului, sarcina este mult mai ușoară. Progresele obținute în modernizarea Capitalei, în întreaga sa dezvoltare multilaterală în perioada ce o analizăm, le putem aprecia ca atare și înțelege întreaga lor semnificație numai atunci cînd avem în vedere și stadiul de la care s-a pornit, cînd confruntăm rezultatele obținute cu cele anterioare. Într-adevăr prezența lui Dobrescu în fruntea comunei a reprezentat o adevărată epocă de înflorire și efervescență. Dar să vedem dacă lucrările executate în timpul lui îndreptățesc aprecierile care îl consideră ca pe unul din marii primari ai orașului.

²¹ După originalul aflat în posesia doamnelor C. Cerchez și Dobrescu, fiicele fostului primar, care cu amabilitate mi le-au pus la dispoziție și cărora le aducem mulțumiri și cu acest prilej.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

Venit în fruntea primăriei Dem. Dobrescu și-a dat seama că orașul București nu poate progresa dacă nu are un plan de sistematizare care să asigure o dezvoltare unitară, armonioasă. Astfel a constituit o comisie sub direcția sa conducere făurind, după o muncă îndelungată, un proiect de plan care preconiza o capitală modernă. Exprimându-și punctul său de vedere el arăta arhitecților și constructorilor că mai întâi Capitalei noastre nu trebuie să-i mai croim tot haine de copil, pentru că vedem cum copilul devine un om matur și voinic. Să nu-i mai strimțăm străzile, bulevardele și piețele pentru că chiar de astăzi ele crapă „de prea multă circulație”²⁵. În lucrările întreprinse el a ținut seama de aceste principii atât în lărgirea și sistematizarea unor artere, în amenajarea spațiilor verzi, în lichidarea contrastului dintre centru și periferie, cât și în lucrările edilitare întreprinse.

Una din primele lucrări importante, care a declanșat ample discuții și luări de poziție, a fost amenajarea Dealului Patriarhiei. Planul a fost făcut de Dobrescu însuși deoarece specialiștii socoteau transformarea Dealului drept o utopie; unii îl priveau cu ironie afirmând că vrea să facă revoluție în arta orașelor. Dificultățile întâmpinate au fost numeroase: s-au opus în primul rînd proprietarii ale căror case erau amenințate, iar Direcția monumentelor istorice — N. Iorga personal — a luat măsuri de protejare a monumentelor. În 50 de zile și nopți, primarul fiind prezent în majoritatea timpului, supraveghind și conducînd personal lucrările, s-a putut realiza o lucrare care în mod normal ar fi necesitat câteva luni.

O preocupare constantă, o grijă permanentă a primarului Dobrescu, a fost problema lărgirii străzilor și sistematizarea unor artere. Astfel au fost transformate și modernizate: șoseaua Dudești, str. Colonel Ghica, Colentina, Calea Griviței, 13 Septembrie, Calea Rahovei, Calea Văcărești, Pantelimon etc.²⁶. Toate aceste lucrări au necesitat numeroase demolări și exproprieri. Prin metodele folosite, care imbinau forța cu bună-voința și puterea cu convingerea, prezent el însuși pe teren, discutînd personal cu cetățeni s-a reușit să se facă ample lucrări cu cheltuieli mici sau chiar în mod gratuit. Majoritatea cetățenilor au dovedit o admirabilă înțelegere pentru transformările efectuate. Cu bani puțini, lucrări mari, iată devisa care a călăuzit activitatea sa rodnică. Modernizarea, ca și existența a numeroase case insalubre, au impus numeroase demolări inițiate și susținute cu fermitate de primarul Dobrescu. La început lumea era surprinsă de metodele lui de lucru și mai ales de ritmul transformărilor, dar după 2 ani de activitate edilitară a lui Dobrescu nu mai surprindea pe nimeni echipele de muncitori care răscoleau caldarîmul, dărîmău imobile și care fără odihnă, din zori și pînă noaptea tîrziu, dădeau un alt aspect Capitalei. Neobosit, lucrînd uneori 16 ore pe zi, primarul era prezent peste tot. Porecla de „Primarul tîrnăscop” — aluzie la numeroasele demolări și lucrări de construcții inițiate, ni se pare astfel îndreptățită. Prin dinamismul și metodele sale de lucru, prin antrenarea comitetelor cetățenești a reușit să creeze o emulație entuziastă între locuitorii Capitalei care au înțeles să-l sprijine în opera sa;

²⁵ *Ibidem*, *Dimineața*, 15 martie 1930

²⁶ *Viața comunală*, I, 1933, 1 din 6 octombrie.

un anumit optimism edilitar ce a cuprins toate cartierele oraşului fusese declanşat.

Recunoscând meritele lui Dem. Dobrescu în legătură cu pavarea căii Văcăreşti Tudor Argezei spunea următoarele într-o tabletă: „A fost odată o uliţă lungă, întortocheată şi neînchipuit de murdară... Călea Văcăreşti, între podul care o taie în două şi barieră, era o albic de nămoluri alternată cu deluvii de praf... Un singur om şi-a permis curajul revoluţionar să transforme brusc şi radical teritoriul damnat, parcurs de ocaşi în fiare către depoul codului penal, într-un bulevard încântător: Dem. Dobrescu”²⁷.

Tot de numele lui se leagă şi modernizarea unor pieţe centrale printre care amintim Piaţa Universităţii, Piaţa Cercului Militar (azi C.C.A.) etc. În timpul primaristului său, lucrările edilitare de pavaj, apă, lumină electrică, canalizare au cunoscut o amploare neîntilnită pînă atunci. În legătură cu lucrările edilitare executate trebuie să amintim că în Comisiunea de control erau numiţi obligatoriu şi reprezentanţi ai opoziţiei, adversarii cei mai înverşunaţi. De asemenea erau folosite în controlarea calităţii lucrărilor edilitare comitetele cetăţeneşti care verificau mai bine decît funcţionarii primăriei²⁸.

O lucrare de proporţii prin care administraţia Municipiului Bucureşti s-a afirmat în mod deosebit sub conducerea lui Dobrescu a fost începerea asanării lacurilor. Cu perspicacitatea-i cunoscută, cu iniţiativă, curaj şi perseverenţă Dem. Dobrescu a făcut totul ca problema asanării lacurilor să părăsească mapele inginerilor şi arhitecţilor proiectanţi şi să se treacă la înfăptuirea ei. Marile lucrări hidraulice din nordul Capitalei au fost inaugurate prin amenajarea lacului Snagov astfel că s-a putut demonstra „pe viu” ce reprezintă un lac asanat şi că atunci cînd există iniţiativă şi pricepere se pot face lucrări remarcabile cu toată lipsa de fonduri şi opoziţia manifestată de adversarii politici. Lucrările au început la 16 sept. 1929, în cîteva luni Snagovul fiind transformat într-un plăcut loc de agrement. În zone ale pădurii seculare s-au ivit pajişti „ca în Cismigiu” cum se exprima un ziarist.

În timpul amenajării Snagovului — primarul Ploieştilor se întreba mirat: „Ce-o fi vrînd Dobrescu să facă cu Snagovul? Se vede că e un poet”²⁹. Asanarea lacurilor din imediata apropiere a Capitalei, sectorul nord-estic, a început în toamna anului 1933 cu lacul Băneasa şi rezervorul Buftea. Dar, lucrările începute — întrerupte în timpul iernii — nu au mai putut fi continuate sub administraţia lui Dobrescu deoarece — la începutul anului 1934, el va fi scos de la primărie. Despre acest episod vom vorbi mai încolo.

În continuare dorim să schiţăm şi alte realizări şi iniţiative ale primarului Dobrescu fie că emanau de la el, fie de la colaboratori şi pe care şi le însuşea şi lupta pentru aplicarea lor în practică. Preocupat de aprovizionarea Capitalei cu mărfuri el a militat pentru fixarea unor preţuri accesibile masei de cumpărători şi a luat măsuri căroră le-a imprimat o amprentă originală — cu scopul de a reduce specula.

²⁷ Gazeta Municipală, VII, 1938, 341 din 25 septembrie.

²⁸ Ibidem, VIII, 1939, 361 din 19 februarie.

²⁹ Ibidem, I, 1932, 29 din 29 mai.

Astfel el critica pe cei ce absolutizau ideea că cererea și oferta pot fi eludate prin șiretenie, prin jurisprudența ocultă a pieței, prin marea greutate a transporturilor, prin amenințări și prin bâtaia acelor care ar vinde cu un preț mai mic.

Combate pe acei naivi care-și închipuiau că dacă un primar aduce marfă multă prețurile se ieftinesc, deoarece ei nu-și închipuie căte mijloace au negustorii la îndemină ca să transforme „abundența mărfii” în lipsa mărfurilor.

Primarul Dobrescu avea o deosebită satisfacție cînd trecînd prin piață amenda pe brinzari și zarzavagii. Pe toți îi găsea în dezacord cu estetica și la tușeală îi amenda cu 500—1000 lei. El amplifică însă aceste amenzi, informa presa cu lucruri fictive tocmai pentru a-i speria pe cei în neregulă.

Este cunoscută lupta lui cu brutarii angroșiști pentru asigurarea Capitalei cu pîine ieftină și bună. Răfuiala lui cu brutarii a continuat și după ce el nu mai era primar prin folosirea comitetelor cetățenești care controlau și verificau greutatea și calitatea pîinii. Cit de mult pătrunseser în mase aceste acte ale lui Dem. Dobrescu ne-o dovedește și faptul că unii cetățeni cereau brutarilor o „dobrescană neagră” în loc de pîine neagră, „dobrescană de vin” în loc de un litru de vin, adică bine cîntărite și măsurate, ieftine și bune.

De asemenea s-a „răfuit” cuolenii ambulanți cărora le-a interzis vânzarea pe stradă aplicînd astfel una din ideile sale: „Totul în interior și nici o vînzare de marfă pe trotuare”²⁰.

Cînd apreciem personalitatea lui Dem. Dobrescu și primariatul său trebuie să avem în vedere că el și-a desfășurat activitatea în timpul crizei economice care a provocat mari greutăți industriei, comerțului, care s-au reflectat din plin în scăderea nivelului de trai și creșterea numărului celor care trebuiau să fie ajutați prin serviciile de asistență socială ale primăriilor. Dem. Dobrescu a înțeles caracterul și unele din consecințele crizei și în profitînd de neîncrederea capitaliștilor în solvabilitatea statului și în rentabilitatea plasării capitalurilor în alte domenii, l-a atras spre construcții și lucrări edilitare.

„Am vrut — spune el într-o cuvîntare — să profităm și noi de șomajul general, pentru a da de lucru capitalului național în lucrări mari din Capitală. Am vrut să scăpăm de străzile de pămînt și să ducem civilizația la periferie și suburbane”²¹.

El a luat unele măsuri pentru organizarea de cantine unde cetățenii puteau lua masa gratuit sau pe un preț redus.

Deigur Dem. Dobrescu a conceput și a sprijinit o operă de asistență ce nu depășea cadrul burghezo-democratic.

În majoritatea cazurilor aceste măsuri se bazau pe un filantropism burghez fără ca el să poată rezolva problema șomajului sau asistenței pe plan general și conform cerințelor, așa cum preconiza Partidul Comunist Român.

Mișcarea culturală — ridicarea nivelului de instruire și a gradului de civilizație — l-a preocupat pe fostul primar. El a încurajat dezvoltarea

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem, II, 1933, nr. 84 din 27 august.

atencelor populare, a sprijinit dezvoltarea muzeului municipal și a pinacotecii.

Urmărind realizarea problemelor interne el nu a neglijat colaborarea cu orașele din țară — dimpotrivă, în cadrul Uniunii orașelor din România, ca președinte, a militat pentru dezvoltarea orașelor. De asemenea a întreținut relații cu primării din alte capitale și a militat pentru colaborare. El însuși a fost primit ca un demn reprezentant al Capitalei României în 10 capitale din Apus și Orient printre care Londra, Paris, Viena, Budapesta, Belgrad, Sofia. A participat sau a sprijinit activitatea Uniunii internaționale a orașelor. Astfel, la Congresul acestei organizații ținut la Londra în 1932 el a trimis comunicarea „Pacifismul urban bază a pacifismului universal” în care arată că Uniunea nu trebuie „să rămână o simplă organizație unde să se dezbată probleme abstracte, deseori fără rezultate practice, solidaritatea între orașe nu poate decît să întărească ideea păcii. Prin legăturile orașelor putem ajunge la întărirea spiritului pacifist în lume”, spunea el³².

În activitatea sa de primar a comis, așa cum am mai spus, și unele erori sau greșeli. Astfel nu în toate cazurile a consultat un colectiv larg de specialiști, bazindu-se prea mult pe propria inspirație sau recurgînd uneori la improvizații. Unele din hotărîrile sale erau luate sub impulsul unor situații de conjunctură, menținîndu-le sau infirmîndu-le după cum era cazul. Nici nu se putea altfel într-o societate în care politicianismul, inechitatea socială generau stări de lucruri în care protecționismul, favoritismul, nepotismul erau factori care erau luați în considerare și nu criteriul competenței, capacității sau meritului.

• Spre sfîrșitul anului 1933, din inițiativa lui, au fost inaugurate două mari lucrări edilitare: pavarea totală a Capitalei și asanarea lacurilor³³. Aceasta reprezentînd punctul culminant al activității sale. Dar n-a avut satisfacția de a duce la sfîrșit aceste lucrări începute, deoarece la începutul anului 1934 el a fost scos de la Primărie. Vom relata, cu unele amănunte, episodul înlocuirii sale mai ales că în unele materiale (inclusiv Anuarul 1930—1936) — data de sfîrșit a primariatului său este eronat prezentată.

O dată cu rezolvarea crizei de guvern prin numirea ca prim-ministru a lui I. G. Duca s-a pus, cu mai multă acuitate, și problema consiliilor comunale, liberalii făcînd presiuni ca primarul general și primarii de sectoare din București să demisioneze de bunăvoie. Neexistînd un motiv legal, Ministerul de Interne ordonă o anchetă și pînă la hotărîrea anchetei sînt suspendați primarul Dobrescu, primarii de sectoare și unii consilieri: prin Decizia nr. 21.514 din 18 noiembrie 1933 fiind numit cu delegație să gireze postul de primar general, Em. Dan, Capitala a trăit, timp de o săptămînă, spectacolul unei adevărate frămîntări căruiu nu i-a lipsit nici aspectul comic. Dar opinia publică nu a fost de părerea guvernului și nu a acceptat suspendarea. Cu acei prilej s-a făcut dovada, fericită pentru atmosfera politică de atunci, că există un curent de opinie publică gata la orice acțiune pentru a-și impune con-

³² *Ibidem*, I, 1933, nr. 23 din 19 iunie.

³³ *Viața Comunală*, I, 1933, nr. 6 din 11 noiembrie.

vingerile. Și este unul din puținele cazuri când un guvern, cu experiența celui condus de I. G. Duca, este silit să cedeze în fața rezistenței ostentive renunțând la o hotărâre cu prețul propriei sale existențe. Coincidența a făcut ca în zilele în care Dobrescu a fost suspendat, în ziarul „Neamul Românesc” să apară un articol al lui N. Iorga în care este elogiată activitatea lui Dem. Dobrescu³⁴.

Acesta răspunde cu o telegramă: „În concertul general de injurători, cuvântul marelui învățat este pentru mine o consolare și o îmbărbătare care șterge orice amărăciune”³⁵.

În după-amiaza zilei în care s-a anunțat suspendarea, la casa din Sfinții Apostoli s-a produs un adevărat pelerinaj. Zeci de scrisori, telegrame fără șir, anunțau solidaritatea cetățenilor cu activitatea primarului. Acesta a fost unul din cele mai impresionante omagii pe care le-a cunoscut un primar român³⁶.

Opoziția opiniei publice a învins, după o săptămână de la suspendare, în 26 noiembrie 1933, primarul Dobrescu este reintegrat. Cu prilejul suspendării a fost lansat de către șefii de partide, oameni politici și personalități ale științei și culturii din țară, următorul apel pentru menținerea lui Dem. Dobrescu la Primăria Capitalei :

„Cetățeni ai înălțului oraș al pătri”

Am asistat în ultimii 5 ani, la transformarea înfățișării Bucureștiului. Nu se poate tăgădui faptul, că întreagă această operă de reconstrucție și înnoire se datorește puterii de creație și concepție a d-lui Dem. Dobrescu. Socotim că îndepărtarea d-sale de la gospodăria comunei, constituie un atentat împotriva dezvoltării Capitalei.

Bucureșteni cu dragoste de orașul nostru, vă chemăm să împărtășiți alături de noi indiferent de credințe politice vrea de a nu opri în loc evoluția edilitară a Capitalei și de a repune în atribuțiile sale pe constructorul ei”... Printre cei care au semnat memoriul amintim pe Grigore Iunian, C. Rădulescu-Motru, Emil Socor, C. I. Parhon, Ion Vinea, Liviu Rebreanu, Corneliu Moldovanu, Dimitrie Leonida, Ionel Perlea, Victor Eftimiu, Jean Steriade, Victor Ion Popa, Mac Constantinescu, Mircea Damian, Șerban Cioculescu, Tudor Mușatescu, Mihaela Pătrașcu, Dr. G. Severeanu etc.³⁷.

Dar perioada ce a urmat, deși a avut satisfacția inaugurării Pinacotecii Municipiului, s-a desfășurat sub o tensiune permanentă, sub amenințări din partea consilierilor liberali pentru a-l determina să demisioneze. Noul cabinet în frunte cu G. Tătărescu a precipitat lucrurile. La 14 ianuarie Dem. Dobrescu a avut o primă întrevedere cu Dr. Costinescu în care s-au discutat condițiile în care ar urma ca Dobrescu să părăsească de bunăvoie postul de primar. Dar Dobrescu a refuzat orice propunere, inclusiv aceea a plecării în străinătate. Văzând că nu este posibilă scoaterea lui pe această cale, la 18 ianuarie 1934 apare o lege specială prin care este suspendat Dem. I. Dobrescu.

Astfel, se pune capăt primariatului lui Dem. Dobrescu care a stat în fruntea comunei timp de 5 ani. Cescetind lista tuturor primarilor de la

³⁴ Neamul Românesc, din 13 noiembrie 1933.

³⁵ Viața Comunală, I, 1933, nr. 7 din 18 noiembrie.

³⁶ Ibidem, I, 1933, nr. 2 din 2 decembrie.

³⁷ Dem. I. Dobrescu, Ce am făcut la primărie... p. 198.

1862 încoace constatăm că nici un primar n-a stat în fruntea comunei atît cît a stat Dem. Dobrescu. Există 2 excepții și anume C. F. Robescu, care a stat la primărie 5 ani și 4 luni și V. Dombrovski care și el a depășit 5 ani. Dar aceștia au ocupat funcția de primar în 2 rînduri pe cînd Dobrescu a avut o continuitate de 5 ani (fără 2 săptămîni). Cît de mult a suferit în urma înlăturării sale de la primărie ne putem da seama din poezia inedită, „Adio București”²⁸.

Azi răutățile lumești

M-au rupt de tine București

M-au rupt dar nu ne-au despărțit

Eu și de astăzi înainte

Te port în inimă și-n minte

Tot în icoane mari și vii

Așa cum te visam să fii²⁹.

Deși destituit, el a continuat activitatea de edil în calitate de consilier de drept al Municipiului. În perioada ce a urmat suspendării prin comitetele cetățenești a stimulată inițiativa particulară, a utilizat aceleași comitete cetățenești în stîrpirea speculei, în inițierea unor lucrări editoare. A continuat să-și exprime concepțiile sale urbanistice în presă și în alte publicații. A militat cu și mai multă hotărîre pentru organizarea opiniei publice, pentru a putea rezista abuzurilor autorității administrative. La această acțiune fără caracter de partid, el preconiza colaborarea tuturor acelor care erau dispuși să lupte pentru apărarea democrației și a cetățenilor contra abuzurilor de tot felul.

Numeroase articole în presă, înființarea unor atenee populare, susținerea a zeci de conferințe, toate dovedeau că Dem. Dobrescu era o prezență activă cu o putere de creație puțin obișnuită. Popularitatea lui nu a scăzut, dimpotrivă, el câștigă noi aderenți ai principiilor și programului său urbanistic.

Toate acestea dovedesc, în ciuda anilor care i-a așternut omăt pe creștet, că a rămas același om activ, întreprinzător, estetic, gospodar și poet. A încetat din viață în octombrie 1948 după o grea suferință. Ultimii ani de viață, datorită bolii care l-a ținut la pat, au fost deosebit de grei pentru acest om vîl și energic care nu știa ce este odihna și pentru care munca înlocuiește o desfășurare urmărea realizării practice și utile. În încheiere nu găsim altceva mai indicat decît să reproducem cîteva din aprecierile unor personalități ale timpului :

N. Iorga : „Ori unde te uiți în București : străzile lărgite, piețele deschise, perspective descoperite, occidentalism creator, numele lui Dimitrie Dobrescu îți vine pe buze. Astfel de oameni rari se înfrîncează uneori, se critică întotdeauna ca să nu cadă în greșeli, dar numai în România egoismului de partid se înlocuiesc”³⁰.

Liviu Rebreanu : „Era natural să fie cel mai bun primar pe care l-a avut capitala României”.

²⁸ Arhiva personală a fiicilor fostului primar.

Camil Bagdasar : „Primarul ăsta umblă, scormonește, desfundă și crează”.

Mihail Sorbu : „A tuns gunoaiele, a ras maidanele, a tăiat pretutindeni artere de circulație noi și civilizate... Trebuie permanentizat la conducerea destinului Capitalei”.

N. D. Cocos : „Mă mir că în 4 ani (de fapt 5 ani de zile) a izbutit să facă ce n-au făcut alții în 40”.

Al. D. Matak : „Păest că n-a fost primar cînd Primăria avea bani și ar fi păcat dacă n-ar mai fi cînd Primăria va avea din nou bani”.

Corneliu Moldovanu : „Dem. Dobrescu, un inovator și un temerar”⁴⁰.

Dem. I. Dobrescu, maire de Bucarest

RESUME

Parmi les plus importants maires qui ont conduit l'administration de Bucarest, on peut aussi citer Dem. I. Dobrescu. Après avoir fourni dans l'introduction quelques dates biographiques où il est caractérisé comme démocrate — antifasciste, important combattant pour les droits et les libertés civiques — on présente son activité en tant que maire. Dem. I. Dobrescu fut maire de Bucarest environ 5 ans (5 Février 1939-18 Janvier 1944) période dans laquelle il fut préoccupé intensément de la modernisation et de l'embellissement de Bucarest. Parmi les travaux éditoriaux urbanistiques importants, réalisés durant la période qu'il fut maire, on peut citer : l'Allée de la Grande Assemblée Nationale, l'aménagement du lac Scagov et le commencement des travaux de drainage des lacs situés au nord de la capitale, la systématisation et la modernisation de nombreuses rues et de certaines places, le commencement d'amples travaux d'alimentation avec de l'eau, canalisation, pavage, électricité, etc. Conduit par des principes urbanistiques modernes il a poursuivi et il a réussi à assurer un développement multilatéral de la ville non seulement du point de vue éditorial et urbanistique mais aussi économique et social.